

LAPS/117/2025, 30.9.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksesta hallituksen esitykseksi taiteen perusopetuksesta annetun lainsäädännön uudistamiseksi

Viite: VN/18125/2025

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, jäljempänä LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi ehdotusta hallituksen esitykseksi yleissopimuksen näkökulmasta.

Ehdotuksen keskeinen sisältö

Ehdotuksessa työryhmä ehdottaa säädettäväksi uuden lain taiteen perusopetuksesta, joka korvaisi voimassa olevan taiteen perusopetuksesta annetun lain. Lisäksi työryhmä ehdottaa muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja eräitä muita lakeja.

Ehdotettavassa taiteen perusopetuksesta annettavassa laissa tarkennettaisiin koulutusmuodon tarkoitusta ja tavoitetta, minkä lisäksi laissa selkeytettäisiin koulutuksen järjestämistä koskevia säännöksiä. Laissa säädettäisiin myös koulutuksen järjestäjien keskinäisestä ja muiden yhteisöjen kanssa toteutettavasta yhteistyöstä. Laissa ei enää säädettäisi opetuksen järjestämisestä erikseen musiikkioppilaitoksissa, vaan kaikista koulutusmuodon taiteenaloista säädettäisiin yhdenmukaisella tavalla. Taiteen perusopetuksen järjestäminen ja toteuttaminen perustuisi edelleen Opetushallituksen päättämien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittuihin opetussuunnitelmiin.

Esityksessä ehdotetaan uutta valtionrahoitusmallia, jonka perusteella päätetään valtionosuuden perusteeksi vahvistettavista opetustuntimääristä. Valtionosuuslaskennan kriteerit määriteltäisiin lain tasolla, mutta suoritemäärien vahvistamiseen liittyvä

päätöksenteko perustuisi edelleen harkintaan. Valtionosuusrahoituksen perusteena olevia kriteereitä lisättäisiin nykyiseen verrattuna siten, että toteutuneen opetustuntimäärän lisäksi rahoituksen perusteeksi otettaisiin toteutunut oppilasmäärä ja oppimäärän suorittaneiden oppilaiden määrä. Lisäksi säädettäisiin koulutuksen alueelliseen saatavuuteen liittyvästä vähimmäistasosta, jolla turvattaisiin vahvistettavien suoritteiden määrä niille alueille, joissa väestön määrä vähenee.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotuksen lapsivaikutusten arviointi on puutteellinen. Jatkovalmistelussa tulee tehdä kattava ja tietoon perustuva lapsivaikutusten arviointi ja toimenpiteissä tulee ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu.
- Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että jatkovalmistelussa tulee huomioida lasten ja nuorten näkemykset ja hallituksen esityksessä on selkeästi avattava, mikä merkitys niille on annettu.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että ehdotusten vaikutukset lapsen oikeudelle lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin arvioidaan kattavasti.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu antaa lausunnon oma-aloitteisesti.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotus hallituksen esityksestä on lapsivaikutusten arvioinnin osalta puutteellinen ja lapsivaikutusten arviointia tulee hallituksen esityksessä täydentää.

Ehdotuksessa esitetään, että uudessa taiteen perusopetusta koskevassa laissa ei enää säädettäisi taiteen perusopetuksen järjestämisestä ensisijaisesti lapsille ja nuorille. Lisäksi ehdotuksessa esitetään, että jatkossa taiteen perusopetusta järjestettäisiin kaikille yhteisen, yhden oppimäärän mukaisesti.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esitysehdotuksen lapsivaikutusten arviointia koskeva kappale on hyvin pintapuolinen (s. 40–42). Ehdotusten vaikutuksia lapsen oikeuksille ei ole

arvioitu kattavasti ja konkreettisesti. Ehdotuksessa ei myöskään kuvata, miten lapsen etu on lainsäädäntöuudistuksen valmistelussa huomioitu. Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että LOS 3(1) artikla velvoittaa ottamaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, ensisijaisesti huomioon lapsen edun.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että hallituksen esityksessä tulee kuvata, millainen painoarvo ja merkitys lasten ja nuorten näkemyksille on esityksessä annettu. Ehdotuksessa viitataan (s. 12) keväällä 2024 toteutettuun taiteen perusopetuksessa oppilaina oleville lapsille ja nuorille suunnattuun kuulemiseen. Ehdotuksessa ei kuitenkaan avata, miten lasten ja nuorten kuulemisen tulokset on huomioitu ja millainen painoarvo lasten ja nuorten näkemyksille on ehdotuksessa annettu.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotusten vaikutukset lapsen oikeudelle lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin (LOS 31(1) artikla) tulee arvioida. LOS 31(2) artikla edellyttää, että sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin.

Taiteen perusopetukseen osallistuminen tapahtuu oppilaiden vapaa-ajalla. Ehdotuksen mukainen muutos yhdestä oppimäärästä lisäisi taiteen perusopetusta nykyisestä yleisestä oppimäärästä 100 %:lla (500 tunnista 1 000 tuntiin). Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä huomioida, että ehdotuksen mukainen oppituntien lisääntyminen voi kaventaa lasten mahdollisuutta tai halukkuutta osallistua taiteenalojen opetukseen. Muutos johtaisi tosiasiallisen vapaa-ajan vähenemiseen osalla lapsista ja nuorista.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lapsilla on oikeus aikaan, jonka käyttöä aikuiset eivät päättä tai valvo, sekä aikaan, jolloin heihin ei kohdistu mitään vaatimuksia ja he voivat periaatteessa olla tekemättä mitään, jos he niin haluavat. Lapsen kaiken vapaa-ajan keskittäminen pelkästään ohjelmoituun tai kilpailulliseen toimintaan voi vahingoittaa hänen fyysistä, emotionaalista, kognitiivista ja sosiaalista hyvinvointiaan.¹

Lapset ja nuoret ovat kertoneet lapsiasiavaltuutettua tavatessaan kokevansa sekä koulun että osaksi myös harrastukset stressaavina ja liian tavoitteellisina niin, että kokevat niistä paineita. Lapset ja nuoret ovat esittäneet toiveen, että olisi olemassa enemmän tavoitteista

vapaata ja huvin vuoksi mahdollista kevyempää harrastustoimintaa, on se sitten liikuntaa tai taidetta. Yläkoululainen on kuvannut asiaa lapsiasiavaltuutetulle seuraavasti:

”Tosi monessa harrastuksessa on just se, että menee just tosi kilpailulliseksi tosi moni harrastus, niin sitten tosi moni lopettaa harrastuksen. Että ei ole melkein yhtään sellaisia rennompia ryhmiä.”

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (2022) onkin selvinnyt, että yleisin syy lopettaa mieluista ohjattu harrastus oli, että se vei liikaa aikaa. Lisäksi moni haastateltu oli kokenut harrastuksen liiallisen tavoitteellisuuden vaikuttaneen harrastuksen lopettamiseen.²

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomelle 2023 antamissaan loppupäätelmissä, että Suomi varmistaa, että kaikki kunnat tarjoavat lapsille maksutonta ja kohtuuhintaista vapaa-ajantoimintaa. Lisäksi komitea suosittelee Suomea varmistamaan, että urheilu-, virkistys-, vapaa-ajan-, kulttuuri- ja taidetoimintaa on saatavilla turvallisesti ja esteettömästi tytöille, vammaisille lapsille, turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajalapsille, heikossa sosiaalis-taloudellisessa asemassa oleville lapsille ja maaseudun lapsille.³

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että hallituksen esityksessä tulee kattavammin ja selkeämmin arvioida ja kuvata, mikä merkitys yhteen oppimäärään siirtymisellä olisi eri taiteenalojen opetukseen osallistumisen saavutettavuudelle ja saatavuudelle. Ehdotuksesta ei käy esimerkiksi ilmi alueita, joilla on lapsia ja nuoria, mutta joilla ei anneta minkäänlaista taiteen perusopetusta tai joissa annetaan tällä hetkellä yleisen oppimäärän mukaista opetusta. Ehdotuksesta ei myöskään ilmene arviointia siitä, missä laajuudessa taiteen perusopetusta järjestävät oppilaitokset ja kansalaisopistot ovat tosiasiallisesti kykeneviä oppimäärän mukaisen opetuksen järjestämiseen. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esitystä ja lapsivaikutusten arviointia on näiden tietoja osalta täydennettävä.

Jyväskylässä 30.9.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Jenni Saukkola
juristi

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 (2013), CRC/C/GC/17, kohta 42.

² Sinikka Aapola-Kari (toim.) (2022). Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus, s. 75–76.

³ YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. CRC/C/FIN/CO/5–6, kohta 37(a) ja (b).